

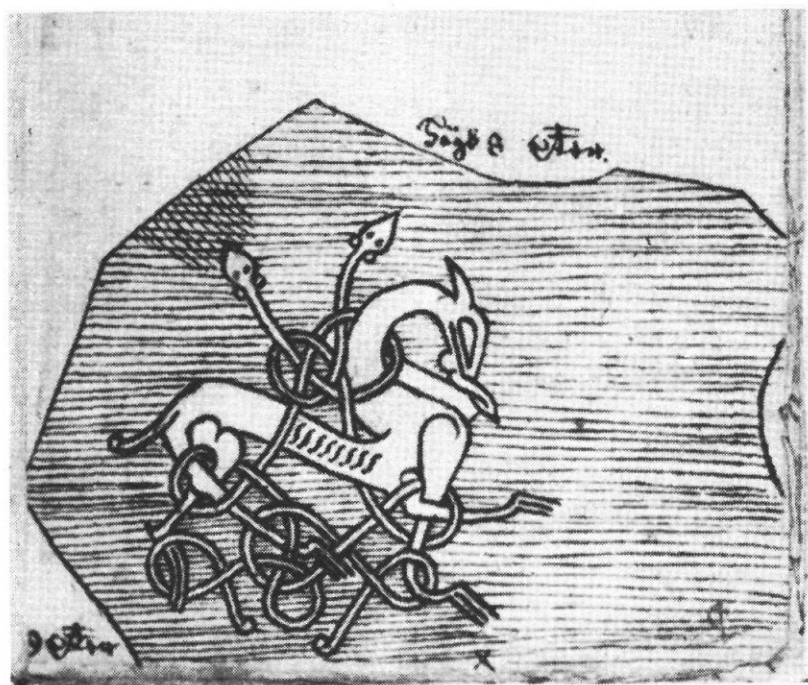

Fig. 254. U 248. Näle, Norrgården, Vallentuna sn.
Efter teckning av Aschaneus.

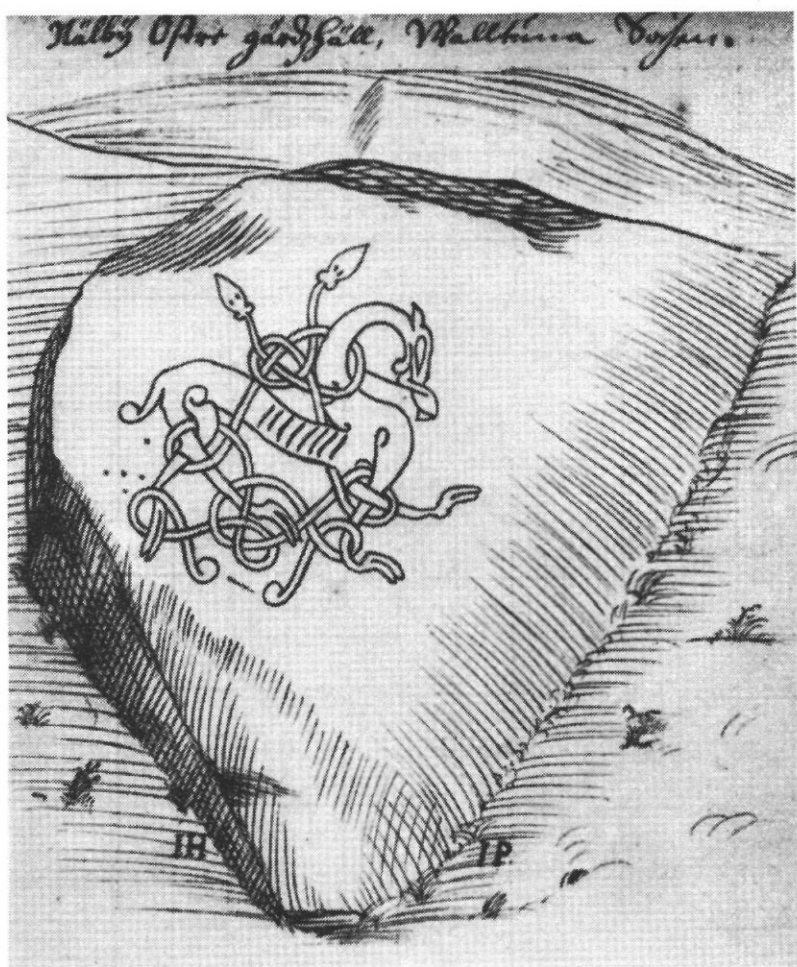

Fig. 255. U 248. Näle, Norrgården, Vallentuna sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

249. Näle, Södergården, Vallentuna sn.

Pl. 156.

Litteratur: D 2:100. Ransakningarna 1667—84; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), n:r 93, Vallentuna socken 1860 (ATA); G. Stephens, ONRM 2, s. 647; UFT h. 3 (1873), s. 84; E. Brate, Anteckningar 1904 (ATA).

Äldre avbildningar: Dybeck (D 8:o n:r 93, D 2:100); Brate foto 1904 (ATA).

Den runristade berghällen ligger i en åker, 35 m. Ö om Näle Södergårds smedja. I *Ransakningarna* omtalas: »Vthi Nähle giärde på ett fast Bergh finnes Runaskrift hwilket och kallas Runa Bergh, men ingen wijdare sägn.» Härmed åsyftas med all sannolikhet U 249 och icke U 248, som saknar inskrift. Anmärkningsvärt är, att U 249 icke senare omtalas, förrän Dybeck »upptäcker» den. I *Svenska runurkunder* (1857) omtalar nämligen Dybeck, att en »hittills icke känd ristning är i Näle bys södra gärde, å en likaledes liggande, kullrig berghäll. Skada att några smärre remnor i den eljest släta hällen gjort inskriftens sista ord otydliga.»

Ristningens höjd är 1,37 m., bredd 1,24 m.

Inskrift:

kunuiþr · lit · stain · hkua · auk · kase · eftir · suartapa faþur · sin man k - - na

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Gunnviör let stein haggva ok Kasi æftir Svarthauþða, faður sinn, mann goðan(?).

»Gunnvid lät hugga stenen och Kase efter Svarthövde, sin fader, en god man.»

Till läsningen: Inskriften har möjligen börjat med ett sk (en punkt); i 2 u finnes en fördjupning, som troligen ej är huggen; 12 t har hst i en spricka; 26 e har något över mitten en naturlig fördjupning. I dennas underkant kännes en rund punkt, som tyckes vara huggen.

27 **e** är troligen stunget; pricken är dock osäker, fördärvad av en spricka, som går tvärs över runan. 33 **u** är grundare än de omgivande runorna. Efter 39 **a** finnes möjligen sk (punkt). Efter 47 **n** inga säkra spår av sk. I 50 **n** går bst troligen i den korsande sprickan. Av runan 52 är endast hst bevarad. Därefter inga säkra spår av runor förrän efter 24 cm., då ett tydligt **n** kan läsas (54). 55 **a** är säkert. Inskriften slutar utan sk. — Dybeck (1857): »Runan † uti denna inskrift är illa stungen och det påtagligt långt efter det ristningen huggits»; 2 **y**; 27 **i**; sk efter 39 **a** och 47 **n**. Samma läsning återfinnes i D 2:100 med undantag av att där på hst i 36 **t** placerats ett par önskvärda **h**-bistavar (✱) och att Dybeck nu efter 51 **k** ser en hst samt en bst i ett **u**. — Brate: 27 **e**: »Uti **eftir** synes mig **e** ha prick, om den än är något flack.» Sk efter 39 **a**; 50 **n**: »visserligen faller kst till **n** i en fåra men tyckes dock finnas, om ock ej fullt säkert.» 51—55: »Inskriftens sista ord är **kuna**, hvars **u** dock är ganska otydligt.»

Inskriftens första namn *Gunnviðr* är sällsynt, men det är säkert styrkt i runinskrifter. Det förekommer i ytterligare tre fall: L 85 Balingsta sn, Uppland, L 259 Tierps sn, Uppland, L 1079 Selångers sn, Medelpad. Även under medeltiden är namnet belagt (Lundgren-Brate).

Innebörden i runföljden 23—26 har diskuterats. I samband med sin behandling av Bällsta-stenarna (U 225, 226) skriver Stephens: »The KAS is now in different parts of Scandinavia (KASE, KÅS) masculine; in N. I. (KÖS, gen. KASAR) fem.; it is very rare on these stones. But we have it again on the Näle block, Upland, . . . : LIT STAIN HKUA AUK KASI, *let both-stone hew (fashion) and Kase*. The word signifies a heap, pile; but in Swedish also a Beacon, Watch-mound, Fire-beacon.» Även C. Säve uppfattar ordet på detta sätt, vilket framgår av hans översättning (*UFT*): »Gunnvid lät hugga sten och (nl. göra?) hög efter Svarthöfde, sin fader . . .»

Med all sannolikhet ha vi här att göra med ett mansnamn, namnet på Gunnvids broder. Det är emellertid icke eljest belagt i några källor. Möjligen är namnet, såsom redan Dybeck gissat (*Svenska runurkunder* 2, s. 34), felristat för **karsi**, som förekommer ett par gånger i uppländska inskrifter, se U 343 och 364.

Att ristaren icke varit säker vid återgivande av namn, torde f. ö. framgå av runföljden 32—39 **suartapa**, vilket knappast kan vara något annat än en onöjaktig skrivning för ack. av mansnamnet *Svarthaufði*. En jämförbar skrivning påträffas i U 52: **suartaua**. Se om namnet U 52.

Inskriftens slut är skadat, och det är svårt att med säkerhet bestämma, vad där kan ha stått. Redan Dybeck anmärker: »Jag har ännu icke kunnat komma till rätta med inskriftens sista runor. ?MAN KUP(AN)» (D 2:100). C. Säve återger inskriftens slut (runföljden 48—55): MA . . K . . (?R)UNA och översätter detta parti: »... (runor?).» Brate uttalar sig icke om innebörden av inskriftens slut utan inskränker sig till att konstatera, att dess »sista ord är **kuna**».

Möjligen får man räkna med att ristaren här i inskriftens slut förväxlat **a**- och **n**-runan; detta kan också eljest förekomma, jfr t. ex. U 229, där Öpir kastar om de två sista runorna och ristar **an** i stället för **na**. Ristaren skulle då ha avsett att sluta inskriften med orden: **man kupan**.

Näle, Vallentuna sn.

Enligt *Ransakningarna* 1667—84 skulle vid Näle finnas »en knutsteen under en bodh medh Runaskrift oppå». Detta är den enda uppgift, som bevarats om denna runsten. Möjligen föreligger ett misstag. Någon sådan runsten finnes i alla händelser icke bevarad numera.

Ormsta, Vallentuna sn.

I den under sommaren 1923 av A. Enqvist gjorda förteckningen över fasta fornlämningar i Vallentuna sn (ATA) förekommer en uppgift, att »ett litet *fragment av en runsten*» påträffats »vid grävning för grunden» till villan Solsta, c:a 200 m. NNÖ om Ormsta gård. Fragmentet blev icke tillvarataget.